

УДК 73.071.1 (477) «19» Шолудько
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/80-2-10>

Катерина ПОПОВИЧ,
orcid.org/0000-0002-9368-8072
доктор філософії PhD,
викладач кафедри теорії та історії мистецтва
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури
(Київ, Україна) popovych.katerina22@gmail.com

ПОЛІВАРІАНТНІСТЬ МОНУМЕНТАЛЬНОГО ФОРМОТВОРЕННЯ В СКУЛЬПТУРІ ВОЛОДИМИРА ШОЛУДЬКА

Метою статті є дослідити творчість Володимира Шолудька – яскравого представника київської скульптурної школи, яка продовжує традиції класичної скульптурної пластики. Монументальне формотворення скульптора тягнє до концептуального, вирізняється виваженістю композицій та гармонійними пропорціями. Митець поєднує реалістичні тенденції з образно-асоціативними та метафоричними. Пам'ятники портретного та історичного жанрів авторства В. Шолудька, встановлені в багатьох містах України та за її межами, сприяють збереженню та пропагуванню національних цінностей. Творчість В. Шолудька має культуротворчий аспект та комеморативне значення, це – спосіб репрезентації минулого та увічнення пам'яті про видатних людей та історичні події. Зокрема, скульптурні портрети Уласа Самчука, Марії Несвицької, Святителю Димитрія Ростовського (Данила Туптала), Костянтина Острозького, Дмитра Клячківського, Клима Савура привертають увагу суспільства до забутих або маловідомих визначних діячів. Художник не обмежується лише візуалізацією історичних осіб, а вкладає у зміст значно глибший підтекст і часто відходить від загальноприйнятих норм та шаблонів. Скульптурні проекти «Борцям за волю України», «Пам'ятник Георгію Гонгадзе і журналістам, що загинули за правду» набувають символічного значення. При створенні пам'ятників митець вміло оперує масштабом, пропорціями та монументальними розмірами, вписуючи їх у навколишній простір. У скульптурних композиціях «Апостол правди та свободи» (м. Ковель) та «Тарас Шевченко» (м. Флоренція) майстер поєднує портрет зі стилізованими зображеннями, а в станковій скульптурі Миколи Гоголя автор стилізує саму фігуру письменника.

Результати. В статті проаналізовано творчий доробок В. Шолудька, який переважно складається з творів станкової й монументальної скульптури портретного та історичного жанрів. Майстер скульптурного портрета повернув Україні забуті імена історичних діячів, зробив свій внесок у розвиток українського образотворчого мистецтва.

Ключові слова: творчість Володимира Шолудька, скульптура, формотворення, пам'ятник.

Kateryna POPOVYCH,
orcid.org/0000-0002-9368-8072
Doctor of Philosophy,
Lecturer at the Department of Theory and History of Art
National Academy Fine arts and architecture
(Kyiv, Ukraine) popovych.katerina22@gmail.com

THE VERSATILITY OF MONUMENTAL FORM-BUILDING IN THE SCULPTURE OF VOLODYMYR SHOLUDKO

The purpose of the article is to explore the artistic activity of Volodymyr Sholudko – a brilliant representative of the Kyiv sculptural school, which continues the traditions of classical sculptural plasticity. The sculptor's monumental form-building gravitates towards the conceptual, it is distinguished by the balanced compositions and harmonious proportions. The artist combines realistic tendencies with image-associative and metaphorical ones. The monuments of portrait and historical genres created by V. Sholudko, which are installed in many cities of Ukraine and outside the country, contribute to the preservation and promotion of the national values. Sholudko's artwork has a culture-creative aspect and the commemorative properties as a way of representing the past, perpetuating the memory of the historical events and outstanding people. In particular, the sculptural portraits of Ulas Samchuk, Maria Nesvytska, Saint Dimitry Rostovskyi (Danylo Tuptalo), Kostyantyn Ostrozskyi, Dmytro Klyachkivskyi, Klym Savur draw society's attention to the forgotten or little-known notable figures. The artist does not limit himself to the visualization of the historical figures, but brings a deeper subtext in the content. He often does not follow the generally accepted norms and templates. The following sculptural projects: "In Memory of the Fighters for the Freedom of Ukraine", "Monument to Heorhiy Gongadze and journalists who died for the truth" acquire a symbolic meaning. While creating the monuments, the artist skillfully operates with the scale, proportions and monumental dimensions, fitting them into the natural environment. In the following sculptural compositions: "Apostle of Truth and Freedom" in Kovel and the portrait of Taras Shevchenko in Florence, the artist combines a portrait with stylized images, and in the portrait of Mykola Gogol he stylizes the figure of the writer itself.

The results. The article analyzes Volodymyr Sholudko's artwork, which consists of the easel and monumental sculptures on the historical and national-patriotic topics. The craftsman of sculptural portraits has returned to Ukraine the forgotten names of historical figures, made his contribution to the development of the Ukrainian fine art.

Key words: Volodymyr Sholudko's artwork, sculpture, form-making, monument.

Постановка проблеми. Творчий доробок українського скульптора В. Шолудька, що складається з монументальної та станкової скульптури, потребує ґрунтовного вивчення та дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відомості про окремі скульптурні проєкти та творчі надбання В. Шолудька розпорошені у науково-популярній літературі, періодичних виданнях, альбомах, каталогах виставок, проте немає цілісного уявлення про творчу діяльність скульптора та її культурно-мистецьке значення. Зокрема, у статтях М. Лазарука в «Буковинському журналі» (Лазарук, 2011, 2018, 2021) висвітлено окремі аспекти творчості митця. Л. Ткач та В. Онищенко подають матеріал у форматі інтерв'ю (Ткач, 2007; Онищенко, 2008). Мистецтвознавиця О. Ременяка здійснює аналіз окремих творів В. Шолудька у фаховому журналі (Ременяка, 2019) та в «Артанії» (Ременяка, 2009). Науковець О. Федорук зосереджує увагу на знакових творах станкової та монументальної скульптури в творчому доробку митця (Федорук, 2022, 2024). Також загальна інформація про твори монументальної скульптури В. Шолудька міститься на сайті Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки (Рівнен. бібл.).

Мета статті – здійснити мистецтвознавчий аналіз скульптурних творів В. Шолудька, визначити їхній жанрово-тематичний репертуар і художньо-стилістичні особливості, а також охарактеризувати засоби формотворення й особливості скульптурної пластики, використані митцем.

Виклад основного матеріалу. Скульптор Володимир Шолудько зробив вагомий внесок в збагачення української культурно-мистецької спадщини. Його творчий здобуток спрямований на відновлення і збереження національної пам'яті та на вшанування історичних осіб, які творили українську культуру. Скульптор працює в галузі станкової та монументальної скульптури, зосереджуючись переважно на національно-патріотичній та історичній тематиці.

На творчий шлях художник став рано, навчався в Рівненській художній школі, потім – у Вишницькому державному художньо-промисловому училищі. На становлення В. Шолудька як скульптора вплинули видатні українські митці: народний художник України Валентин Борисенко та академік Василь Бородай, які були його викладачами у Київському державному художньому інституті, де він здобував вищу освіту у 1983–1989 роках.

Дипломна робота митця – скульптурна композиція «Апостол правди та свободи» з Т. Г. Шевченком (іл. 1) – була виконана на високому професійному рівні та отримала рекомендацію Міністерства культури для встановлення як пам'ятника в парку

«Шевченківський гай» у місті Ковель Волинської області. Проте відкриття цього монумента з бронзи відбулось тільки у 2005 році, що стало значним мистецьким явищем. Це був перший пам'ятник за доби Незалежності України, де Великий Кобзар виступає не як борець проти самодержавства, а як захисник національної ідеї. Т. Г. Шевченко постає величним та мудрим учителем, а український вишитий рушник – святина нашого народу – обрамляє постать поета. Унікальність цього пам'ятника полягає в нестандартному композиційному рішенні, масштабності, монументальності та експресивності. Він вважається найвищим пам'ятником Шевченкові у світі (7,5 метра). Найбільшу увагу скульптор приділив архітектоніці скульптурного проєкту: розподілу мас у просторі, передачі плановості та забезпеченню презентабельності монументу при круговому огляді.

Іл. 1. В. Шолудько. «Апостол правди та свободи. Т. Г. Шевченко», бронза, 2005

Іл. 2. В. Шолудько. «Т. Г. Шевченко», бронза, 2021

До Шевченкіани скульптор звертатиметься ще декілька разів, зображуючи поета в різних образах. Для санаторію «Червона калина» на Волині митець виконав півтораметровий оплічний портрет Кобзаря. У співавторстві зі скульптором Б. Томашевським було створено бронзовий пам'ятник українському генію, де Шевченка зображено молодим з пензлем в руках (іл. 2). Ажурний стилізований кущ калини за спиною поета та три соколи, розташовані зверху, додають композиції відчуття польоту, просторовості й легкості. Оригінальність цієї скульптурної композиції полягає в тому, що коли через отвори в гілках калини потрапляє вітер, можна почути мелодію. У 2021 році пам'ятник було встановлено у містопобратимі Києва – Флоренції (Італія) як подарунок від Київської державної адміністрації (Лазарук, 2021: 265).

В. Шолудько виконує замовлення переважно на національну тематику, яка спрямована на відновлення історичної справедливості, повертаючи із забуття імена визначних політичних та культурних діячів. Виконанню скульптурного портрету чи втілення творчих проєктів на героїко-історичні теми передують вивчення історії, кропітка праця по збору документального та етнографічного матеріалу. Автор творчо переосмислює минуле і намагається максимально розкрити тему, підкреслити значущість видатної особи, вмів використовуючи засоби пластичного формотворення, принципи та закони об'ємно-просторової композиції.

Починаючи з 1990-х років, скульптор починає працювати над серією «Борцям за волю України». Зокрема у м. Дубно в 1996 році встановлено пам'ятник «Тарас Бульба» за ініціативи директора Державного історико-культурного заповідника «Дубенський замок» П. Смоліна (Ременяка, 2009: 76–77). Місце розташування монумента не випадкове – апеляція йде до однойменного твору М. Гоголя, де описані події раннього гетьманського періоду. Митцем створено узагальнений образ рішучого та мужнього героя на коні в момент готовності до запеклого бою. Майстерно передано напругу, внутрішню експресію та динаміку. В цій скульптурній композиції гармонійно врівноважені постаті коня і вершника, чітко враховані пропорційні співвідношення. До втілення проєкту долучились скульптори С. Загайкевич і Ю. Козерадський – майстри київської потужної школи скульптурної пластики (Лазарук, 2018: 192–193).

Згодом митцем було виконано дві бронзові скульптури з портретами М. Гоголя, одна з яких мала бути встановлена в м. Женева (Швейцарія).

Ця робота виконана в імпресіоністичній манері, письменник зображений під ліхтарем і його постать має видовжені пропорції. Інший портрет, «Гоголь-містик», має трансформовану фігуру зі спіралеподібним рухом, що підкреслює загадковий характер літератора.

14 жовтня 2001 року у центрі м. Рівне відкрито пам'ятник-погруддя Симону Петлюрі (перший на теренах України). В. Шолудько є одним з його авторів.

На Львівщині, в м. Червонограді, у співавторстві з М. Королем створено пам'ятник «Борцям за волю України». «Пам'ятник – це алегорична постать замученого борця, духовний образ, що символізує жертвність всіх синів України, які полягли у битвах за її волю і незалежність. На раменах полеглого борця ніби виростає статичний силует Духовного Храму України, а образи жертв боротьби постають у вигляді крилатих ангелів, що піднімаються над його похиленою головою піввінком-аркою» (Рівнен.бібл.). Скульптор, інспірований творчістю скульптора епохи Відродження – Мікеланджело, створює проникливий образ героя, який нагадує нам про пожертву Ісуса Христа.

В творчому доробку скульптора є ще один монумент із символічним підтекстом – «Пам'ятник Георгію Гонгадзе і журналістам, що загинули за правду», місцезнаходження якого – вулиця Велика Васильківська у м. Києві біля музею Марії Заньковецької. У центрі композиції височіє вертикальна постать Г. Гонгадзе, а навколо неї, у вигляді аркушів, вирваних з журналістських блокнотів, розміщені контррельєфи з образами журналістів, які пішли у засвіти. Об'єднує скульптурну композицію стилізоване дерево з декоративними елементами – квітами, листям, галузками.

З 2005 року на Театральній площі м. Рівне розташований пам'ятник письменнику Уласу Самчуку – претенденту на здобуття Нобелівської премії 1982 року й авторові двадцяти книг, серед яких дві трилогії – «Волинь» та «Ост» (іл. 3). Сам письменник ніби сів на лавку з книжкою в руках, почепив збоку плащ-макінтош і запрошує присісти поруч та скласти йому компанію. Особливістю композиційної будови цього пам'ятника є опора на три точки – ніжки лавки та нога літературного діяча. Твір відзначається врівноваженістю, делікатністю, тонким психологізмом. Того ж року за клопотанням земляків письменника встановлено бронзове погруддя У. Самчука у м. Здолбунів.

У Макарівському районі, у селищах Бишів та Новосілки стоять пам'ятники-бюсти письменникам Миколі Олійнику та Петру Сиченку, виконані В. Шолудьком (Ткач, 2007: 23).

Українським скульптором створено ще один пам'ятник, мета якого увічнити пам'ять засновниці м. Рівного на зламі XV–XVI століть – Марії Несвицькій, котра виборолла для міста статус Магдебурзького права (іл. 4). 24 серпня 2006 року на рівненській Соборній площі відбулось відкриття пам'ятника (Онищенко, 2008: 28–29). Скульптор зобразив княгиню – Берегиню міста зі сувоєм у руках, яка велично сидить на троні, а позаду наче виростають крила. Скульптурний портрет виконано з мармуру, який потребує особливої обробки – полірування та шліфування. Цей твір вирізняється застиглою статичністю, камерністю, особливим естетизмом, довершеністю форм та тонким пластичним втіленням. Створений скульптором шляхетний образ Марії Несвітської за своєю стилістикою нагадує портрет княгині Ольги в Києві авторства І. Кавалерідзе.

11 грудня 2007 р. в смт Макарів, що на Київщині, відбулася знаменна для України подія – відкриття на площі біля Української православної церкви Київського патріархату пам'ятника церковному і культурному діячеві XVII–XVIII століть, письменникові, богослову, уродженцю Макарова Святителю Димитрію Ростовському (Данилу Туптало). Його фігура має форму подібну церковному дзвону, саме вбрання фактурно декоровано рельєфами, жести виважені. Художником передано відчуття умиротворення, благородства, величі священника.

Іл. 3. В. Шолудько. Пам'ятник Уласу Самчуку, бронза, 2005

Також у творчому доробку майстра скульптури є пам'ятник присвячений ченцям – засновникам Києво-Печерської Лаври преподобним Антонію і Феодосію, встановлений та освячений у 2014 році між дорогами до Дальніх і Близьких печер. «Дальні печери традиційно вважаються Феодосієвими, а

Близькі – Антонієвими. Триметрові фігури Антонія (ліворуч) і Феодосія (праворуч) створені в дусі Візантійської традиції. Печерські старці мають німби, на яких написані їхні імена, в руках тримають книжкові сувої зі словами посвяти» (Рівнен. бібл.). Композиція відзначається цілісністю, симетричністю, рівновагою мас. Самі фігури ченців характеризуються виразністю силуетів з узагальненими масами складок на ризах, подібністю жестів, поєднані посередині арочним склепінням у вигляді церкви.

Іл. 4. В. Шолудько. Пам'ятник Марії Несвицькій, мармур, 2006

У 2007 році майстром створено станковий скульптурний кінний портрет одного із представників роду князів Острозьких – Костянтина, воеводи та великого гетьмана Литовського, батька Василя Острозького («Захисник України-Руси та православної віри» із серії «Борцям за волю України») (іл. 5). Художник-скульптор передає волелюбний характер військового діяча, який готовий до бою під Оршою, стрімкий рух коня та вигнутий тулуб підкреслює воєнний запал. У 2024 році скульптор повертається до зображення цієї історичної постаті, оскільки було знайдено спонсора на встановлення монумента Костянтина Острозького на вулиці князів Острозьких у м. Києві. Для пам'ятника висувуються інші вимоги, спрямовані на оптичне сприйняття, що вимагає зміни ракурсів. Кінний портрет має свої особливості та закони, зокрема щодо співвідношення пропорцій коня та вершника – збільшується маса вершника, а кінь видовжується.

В. Шолудько – автор пам'ятника Дмитру Клячківському (легендарному командирі УПА Північ, полковнику Климу Савуру, який був убитий у 1945 році «тайняками» НКВД) в м. Рівне. У селищі Оржів встановлено пам'ятну дошку командиру одного з перших відділів УПА – Сергію Качинському, що героїчно загинув у бою з німцями навесні 1943 року. У 2022 році В. Шолудько

створив монумент Воїнам УПА із серії «Борцям за волю України», що був установлений на трасі між Путилем і Вижницею, на березі річки Черемош (іл. 6). Монумент став уособленням віковичної боротьби українського народу за свою свободу, соборність та незалежність. Мистецтвознавець О. Федорук влучно зазначає: «Задумана як піраміда, гранітна конструкція скульпторів має переспів з пірамідою скелі Месників, яку вдало назвав поет Василь Герасимюк, а також з верхами буковинських лісів» (Федорук, 2024: 6).

Іл. 5. В. Шолудько. Пам'ятник К. Острозькому. «Захисник України-Руси та православної віри», бронза, 2024

На території педагогічного університету м. Кременця відкрито пам'ятний знак роботи В. Шолудька, присвячений відомому українському ботанику, австрійцю за походженням, Віллібальду Бессеру (1784–1842), засновнику найстарішого (1906 р.) ботанічного саду в Україні.

Сьогодні творчий доробок майстра складається з більш ніж 20 пам'ятників, а також численних пам'ятних знаків і малих скульптурних форм. Він – лауреат Всеукраїнського конкурсу «Борцям за волю України. Тарас Бульба» (м. Дубно, 1996 рік) – I премія; конкурсу «Монумент козацькій славі» (м. Черкаси, 1998 рік; у співавторстві

Іл. 6. В. Шолудько. Монумент Воїнам УПА, вапняк, 202

з А. Фуженком) – II премія; Всеукраїнського конкурсу на спорудження пам'ятника Уласу Самчуку (м. Рівне, 2005 рік) – I премія. В. Шолудько нагороджений орденом Святого Володимира III ступеня за створення скульптурної композиції Святителю Димитрію Ростовському. Станкові твори знаходяться в приватних колекціях як в Україні, так і за кордоном. Також скульптури авторства В. Шолудька демонструвались на багатьох персональних і всеукраїнських виставках («Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників» у 2008, 2022 роках та інших). Митець у 2020-х роках брав участь у міжнародних пленерах у Польщі (селища Мазури та Кашуби), де створив виразний скульптурний портрет польського національного героя, державотворця Ю. Пілсудського.

Висновки. Творчість народного художника В. Шолудька багатопланова та різноманітна, заснована на тонкому розумінні та відчутті форми, багатій творчій уяві. В руках талановитого скульптора камінь оживає, бронза випромінює потужну енергетику, а відтворені ним образи видатних діячів продовжують жити в серцях вдячних людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лазарук М. Велич і гордість на всю Європу. *Буковинський журнал*. 2018. №1. С. 191–193.
2. Лазарук М. Кобзар у Флоренції. *Буковинський журнал*. 2021. №3. С. 263–266.
3. Лазарук М. Через метафору – до історичної правди. *Буковинський журнал*. 2011. №2. С. 43–45.
4. Онищенко В. Звитяга України у творчості Володимира Шолудька. *Відлуння віків*. 2008. № 1(9). С. 27–29.
5. Онищенко В. Скульптор з Волинського краю: [інтерв'ю з українським скульптором Володимиром Шолудьком]. *Образотворче мистецтво*. 2008. № 4. С. 24–25.
6. Ременяка О. Образ у камені. *Образотворче мистецтво*. 2019. №2. С. 80–81.
7. Ременяка О. Скульптура як спосіб життя. *Артанія*. 2009. Книга 16. №3. С. 76–79.
8. Ткач Л. Володимир Шолудько: «Кожен свій твір виношую, як дитя». *Українська культура*. 2007. №3. С. 22–24.
9. Федорук О. Володимир Шолудько творить Україні на славу! *Образотворче мистецтво*. 2022. № 3–4. С. 52–55.
10. Федорук О. Уславлення героїки УПА у битвах з орками. *Буковинський журнал*. 2024. №2. С. 191–193.

11. Володимир Шолудько – скульптор з рівненського краю. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека. <https://libr.rv.ua/sections/items/161?module=virt> (дата звернення: 14.10.2024)

REFERENCES

1. Lazaruk M. (2018) Velych i hordist na vsiu Yevropu. [Greatness and pride for all of Europe] Bukovynskyi zhurnal. Bukovina magazine, 1. 191–193 [in Ukrainian].
2. Lazaruk M. (2021) Kobzar u Florentsii. [Through metaphor – to historical truth] Bukovynskyi zhurnal. Bukovina magazine, 3. 263–266 [in Ukrainian].
3. Lazaruk M. (2011) Cherez metaforu – do istorychnoi pravdy. [Through metaphor – to historical truth] Bukovynskyi zhurnal. Bukovina magazine, 2. 43–45 [in Ukrainian].
4. Onyshchenko V. (2008) Zvytiaha Ukrainy u tvorchoosti Volodymyra Sholudka. [The triumph of Ukraine in the work of Volodymyr Sholudko] Vidlunnia vikiv. Echoes of the Ages, 1(9). S. 27–29. [in Ukrainian].
5. Onyshchenko V. (2008) Skulptor z Volynskoho kraiu: [interviu z ukrainskym skulptorom Volodymyrom Sholudkom]. [A sculptor from the Volyn region: [interview with Ukrainian sculptor Volodymyr Sholudko]] Obrazotvorche mystetstvo. Fine arts, 4. C. 24–25. [in Ukrainian].
6. Remeniaka O. (2019) Obraz u kameni. [Image in stone] Obrazotvorche mystetstvo. Fine arts, 2. 80–81 [in Ukrainian].
7. Remeniaka O. (2009) Skulptura yak sposib zhyttia. [Sculpture as a way of life]. Artaniia. Knyha 16. Artania. Book 16. 3, 76–79 [in Ukrainian].
8. Tkach L. (2007) Volodymyr Sholudko: «Kozhen svii tvir vynoshuiu, yak dytia». [Volodymyr Sholudko: “I carry each of my works like a child”] Ukrainka kultura. Ukrainian culture, 3. 22–24. [in Ukrainian].
9. Fedoruk O. (2022) Volodymyr Sholudko tvoryt Ukraini na slavu! [Volodymyr Sholudko creates for the glory of Ukraine!] Obrazotvorche mystetstvo. Fine arts, 3–4. 52–55. [in Ukrainian].
10. Fedoruk O. (2024) Uslavlennia heroiky UPA u bytvakh z orkamy. [Glorification of the heroics of the UPA in battles with orcs] Bukovynskyi zhurnal. Bukovina magazine, 2. 191–193 [in Ukrainian].
11. Volodymyr Sholudko – skulptor z rivnenskoho kraiu. Rivnenska oblasna universalna naukova biblioteka. [Volodymyr Sholudko – a sculptor from the Rivne region.] Rivne Regional Universal Scientific Library [in Ukrainian].